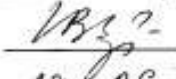

Міністерство освіти і науки України
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПОГОДЖЕНО

Проректор з науково-педагогічної та
навчальної роботи

 І.В. Гунько
«18» 08 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МЕТОДИКА ДОСЛІДНОЇ СПРАВИ»

для здобувачів

третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство
спеціальності 204 Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва
освітньо-наукової програми «Технологія виробництва і переробки продукції
тваринництва»

Вінниця 2020

Робоча програма з дисципліни «Методика дослідної справи» для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня за спеціальності 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» освітньо-професійної програми «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва». 2020 р. 14 с.

Розробники: к.с.г.н., доцент Сироватко К.М.

Викладачі: к.с.г.н., доцент Сироватко К.М.

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри годовлі сільськогосподарських тварин і водних біоресурсів

Протокол від « 25 » серпня 2020 року № 1

Зав. кафедри годовлі сільськогосподарських тварин і водних біоресурсів

(Т.В. Шевчук)
(прізвище та ініціали)

(підпис)

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні навчально-методичної комісії факультету Технології виробництва і переробки продукції тваринництва та ветеринарії

Протокол від 25 серпня 2020 року № 1

Голова НМК факультету Т.В. Фаріонік

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні науково-методичної комісії університету

Протокол від 26 серпня 2020 р. № 1

Гарант освітньо-наукової програми,
доктор с.-г. наук, професор

Р.А.Чудак

Опис навчальної дисципліни

«Методика дослідної справи»

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів –5	Галузь знань 20 "Аграрні науки та продовольство"	Вибіркова	
Атестації – 2	Спеціальність 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»	Курс підготовки:	
Індивідуальне науково-дослідне завдання - <u>реферат</u> (назва)		1	1
Загальна кількість годин - 150		Семестр	
		1	1
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента - 4	Третій освітньо-науковий рівень вищої освіти (доктор філософії)	Лекції	
		16	4
		Практичні, семінарські	
		16	4
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
118	142		
Індивідуальні завдання:			
-			
Вид контролю: іспит (автоматизований)			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до загальної роботи становить:

для денної форми навчання – 21,3%

для заочної форми навчання – 5,3%

Програмою передбачено перезарахування кредитів для здобувачів, які навчаються за програмою академічної мобільності, формою неформальної та інформальної освіти за наявності підтверджуючих документів.

Програма передбачає розробку аудіокурсів, дистанційних курсів для здобувачів з особливими потребами (інклюзивної освіти).

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

«Методика дослідної справи» - це дисципліна, яка формує комплексний підхід до формування та застосування експериментальної та інноваційної форм пізнання у галузі тваринництва, допомагає у поетапному оформленні дисертаційної роботи.

Мета навчальної дисципліни - підготовка аспіранта до організації та виконання наукових досліджень у тваринництві, а також виконання професійних управлінських завдань, самостійної викладацької чи наукової роботи.

В завдання вивчення дисципліни входить: сформувані у аспірантів цілісне теоретичне уявлення про загальну методологію наукової творчості; ознайомити з вимогами, що пред'являються до наукових досліджень, основами їх планування, організації; ознайомити з вимогами, що пред'являються до оформлення різних науково-дослідних робіт; сформувані у аспірантів навички ефективної роботи з джерелами інформації; передати аспірантам комплекс знань та вмінь, які допоможуть їм у майбутньому здійснювати діяльність пошукового і творчого характеру в процесі виконання дисертаційної роботи.

Інтегральною компетентністю є здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної діяльності.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК4. Здатність проводити дослідження на професійному рівні.

ЗК5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК6. Здатність критично сприймати та аналізувати наукову інформацію. генерувати нові ідеї (креативність) та приймати обґрунтовані рішення.

ЗК8. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

Фахові компетентності спеціальності :

ФК1. Здатність планувати, організовувати та проводити наукові дослідження, обробляти, публікувати та патентувати їх результати.

ФК3. Здатність проведення фахового аналізу наукових досліджень, різних інформаційних джерел, авторських методик, конкретних освітніх, наукових та професійних матеріалів з технології виробництва і переробки продуктів тваринництва.

ФК5. Здатність виконувати, аналізувати та критично оцінювати результати експериментальної роботи.

ФК6. Здатність формувати структуру дисертаційної роботи та рубрикації її змістовного наповнення в часовому вимірі.

ФК8. Здатність висвітлювати результати наукових досліджень у вітчизняних та зарубіжних наукових виданнях.

Програмними результатами навчання є:

ПРН2. Демонструвати теоретичні знання та практичні навички під час здійснення наукових досліджень у лабораторних та виробничих умовах та під час педагогічної практики

ПРН3. Проводити підготовку та публікувати наукові статі, монографії, науково-методичні рекомендації, тези доповідей у фахових виданнях України та науково-метричних платформах.

ПРН4. Обробляти статистично отримані результати наукових досліджень з використанням інформаційних технологій.

ПРН6. Впроваджувати сучасні досягнення світового виробництва, передових технологій, результатів наукових досліджень у виробництво та навчальний процес.

ПРН8. Підготувати до публічного захисту дисертацію на засіданні спеціалізованої вченої ради в терміни перебачені освітньо науковою програмою.

ПРН10. Володіти дослідницькими навичками, працювати самостійно, або в групі, уміти отримувати результат у рамках певного часу з наголосом на науково-професійну сумлінність та унеможливлення плагіату.

2. Програма навчальної дисципліни

Атестація 1. Теоретичні основи методології досліджень

Тема 1. Наука як предмет пізнання дійсності.

Тема 2. Методологія наукового дослідження.

Тема 3. Методи наукових досліджень у тваринництві.

Тема 4. Розробка методики і складання робочого плану досліджу.

Атестація 2. Методика організації та узагальнення зоотехнічних досліджень

Тема 5. Організація і проведення дослідів на сільськогосподарських тваринах.
Обробка і узагальнення даних.

Тема 6. Виробнича перевірка результатів досліджень і впровадження їх у виробництво.

Тема 7. Літературне оформлення результатів досліджень.

Тема 8. Дисертаційна робота: структура та особливості оформлення.

5. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усьо-го	у тому числі					усьо-го	у тому числі				
		л	лаб	пз	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Атестація 1. Теоретичні основи методології досліджень												
Тема 1. Наука як предмет пізнання дійсності	10	2				8	10					10
Тема 2. Методологія наукового дослідження	10	2				8	10	1	1			8
Тема 3. Методи наукових досліджень у тваринництві	16	2				14	16	1				15
Тема 4. Розробка методики і робочого плану досліду (лекція-дискусія)	14	2		2		10	14		1			13
Разом за атестацією 1	50	8		2		40	50	2	2			46
Атестація 2. Методика організації та узагальнення зоотехнічних досліджень												
Тема 5. Організація і проведення дослідів на сільськогосподарських тваринах. Обробка і узагальнення даних	28	2		6		20	28	1	1			26
Тема 6. Виробнича перевірка результатів досліджень і впровадження їх у виробництво	18	2		2		14	18	1	1			16
Тема 7. Літературне оформлення результатів наукових досліджень	24	2		2		20	24					24
Тема 8. Дисертаційна робота: структура та особливості оформлення	30	2		4		24	30					30
Разом за атестацією 2	100	8		14		78	100	2	2			98
Всього	150	16		16		118	150	4	4			142

6. Теми лекційних занять (денна форма навчання)

Атестація 1. Теоретичні основи методології досліджень

Тема 1. Наука як предмет пізнання дійсності.

Тема 2. Методологія наукового дослідження.

Тема 3. Методи наукових досліджень у тваринництві.

Тема 4. Розробка методики і складання робочого плану досліджу.

Атестація 2. Методика організації та узагальнення зоотехнічних досліджень

Тема 5. Організація і проведення дослідів на сільськогосподарських тваринах. Обробка і узагальнення даних.

Тема 6. Виробнича перевірка результатів досліджень і впровадження їх у виробництво.

Тема 7. Літературне оформлення результатів досліджень.

Тема 8. Дисертаційна робота: структура та особливості оформлення.

Тема лекційних занять (заочна форма навчання)

Тема 1. Методологія наукових досліджень.

Тема 2. Організація та узагальнення зоотехнічних досліджень.

7. Теми практичних занять (заочна форма навчання)

№ п/п	Теми	Кількість, годин
1	Теоретичний пошук (побудова робочої гіпотези, складання методики наукових досліджень)	2
2	Організація і проведення наукових дослідів та методи їх узагальнення.	2
Всього		4

Теми практичних занять (денна форма навчання)

№ п	Назва теми	К-сть год.
Атестація 1. Теоретичні основи методології досліджень		
1.	Організація проведення дослідів на тваринах в умовах ферми	2
2.	Організація проведення контрольного забою тварин, відбір зразків органів і тканин для лабораторних досліджень	2
3.	Методики-визначення показників якості м'яса.	2
4.	Методики визначення показників якості молока.	2
Атестація 2. Методика організації та узагальнення зоотехнічних досліджень		
5.	Організація і проведення дослідів на різних сільськогосподарських тваринах, птиці та інших об'єктах вирощування	2
6.	Методики морфологічних досліджень органів і тканин тварин	2
7.	Літературне оформлення результатів досліджень	2
8.	Кандидатська дисертація: структура, особливості написання окремих розділів.	2
Всього		16

8. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студента є важливою складовою у підготовці кваліфікованого фахівця, конкурентоспроможного на ринку праці, здатного до компетентної професійної діяльності на рівні світових стандартів.

Основні види самостійної роботи, які запропоновані студентам:

1. Закріплення лекційного матеріалу.
2. Робота з рекомендованою літературою.
3. Підготовка до практичних занять, дискусій.
4. Контрольна перевірка кожним студентом особистих знань на запитання, які винесені для самостійного вивчення.

5. Робота над виконанням індивідуальних завдань та підготовка доповідей.

**Перелік тем для самостійного опрацювання за навчальною дисципліною
(денна та заочна форма навчання)**

№ п/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
1	Наука, як предмет пізнання дійсності	4	4
2	Класифікація наук	4	8
3	Методологія досліджень	4	8
4	Методика досліджень	4	8
5	Теоретичні дослідження	5	8
6	Способи аналізу досліджуваного матеріалу	5	8
7	Моделювання досліджень	5	8
8	Статистичні методи оцінки вимірювань	4	8
9	Науково-господарські дослідження	4	8
10	Наукове спостереження, обстеження та експеримент, як види досліджень	4	8
11	Наукова гіпотеза	4	8
12	Планування наукової роботи	4	8
13	Впровадження наслідків досліджень та економічний ефект	5	8
14	Основні принципи проведення дослідів на тваринах	5	8
15	Принцип аналогічних груп та його різновиди	4	8
16	Метод груп-періодів та його варіанти	4	8
17	Особливості проведення дослідів на великих фермах та комплексах	4	6
18	Виробнича перевірка наслідків досліджень	4	5
19	Використання лабораторних тварин у наукових дослідженнях	4	5
20	Заклучна обробка та виробнича перевірка результатів досліджень	5	5
21	Біометрична обробка результатів досліджень	12	10
22	Інформаційний пошук, методи вивчення, джерел інформації	10	5
23	Винахідництво та патентознавство	10	10
Всього		118	142

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання студента є вибіркоким видом поза аудиторної самостійної роботи студента та має навчально-дослідницький характер, виконується в процесі вивчення програмного матеріалу навчальної дисципліни. Виконання індивідуальних завдань є одним із важливих засобів підвищення якості підготовки майбутніх спеціалістів, які здатні застосовувати на практиці теоретичні знання, вміння та навички з даної навчальної дисципліни. Індивідуальне науково-дослідне завдання передбачає наявність таких елементів наукового дослідження: практичної значущості, комплексного системного підходу до вирішення завдань дослідження, теоретичного використання передової сучасної методології та наукових розробок, наявність елементів творчості, вміння застосовувати сучасні технології.

Індивідуальні завдання виконуються у вигляді наукових рефератів та індивідуальних розрахункових робіт.

Теми рефератів:

1. Методики вивчення метаболізму в організмі тварин.
2. Особливості цитологічних досліджень на тваринах.
3. Прижиттєві методи дослідження обміну речовин та енергії.
4. Правила проведення патентного пошуку.
5. Особливості та етапи набуття права на винахід або корисну модель.
6. Наукометричні бази даних.
7. Інтерактивні бази даних, пошуку та наукові освітні платформи.
8. Гуманність у експериментальних дослідженнях на тваринах.

Розрахункова робота:

Тема: Біометрична обробка результатів досліджень

10. Критерії оцінювання результатів навчання

Підсумкова оцінка за аудиторну роботу виставляється вкінці семестру, після закінчення проведення аудиторних занять з курсу. Це – оцінка участі студента у практичних заняттях та присутності на лекціях. Накопичені оцінки під час проведення різних видів аудиторних робіт надають правомірність такої форми атестації.

Бальна оцінка за кожну частину курсу виставляється при проведенні поточного контролю знань і викладач обов'язково інформує студентів про результати оцінювання. Підсумкова оцінка за самостійну роботу – це оцінка результату виконання студентами індивідуальних завдань з курсу. Оцінка за самостійну роботу входить в поточний контроль і виставляється в журнал викладача.

Максимально можлива кількість умовних балів за навчальні заняття студента становить 70% (коефіцієнт 0,7). Максимально можлива кількість умовних балів за екзамен студента становить 30% (коефіцієнт 0,3). Студент допускається до іспиту за результатами поточного контролю знань з дисципліни, якщо він набрав мінімальну кількість балів – 35. Форма проведення іспиту – автоматизована у вигляді тестів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82-89	B	дуже добре
75-81	C	добре
66-74	D	задовільно
60-65	E	задовільно
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання даної дисципліни є:

- опитування,
- захист теми,
- тестування,
- перевірка конспектів,
- захист рефератів,
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень,
- виступи з доповідями на наукових конференціях,
- іспит.

12. Форми контролю

Поточне тестування та самостійна робота								Підсумковий тест (залік)	Сума
Атестація 1				Атестація 2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	30	100
7,8	7,8	7,8	7,8	7,8	7,8	7,8	7,6		

13. Методичне забезпечення

1. Мазуренко М.О., Гуцол А.В. Методика дослідної справи: Програма дисципліни для підготовки аспірантів за спеціальністю 204 «Технології виробництва і переробки продукції тваринництва». Вінниця: ВНАУ, 2018. 24 с.

2. Сироватко К.М. Методика дослідної справи. Методичні рекомендації для практичних занять та самостійної роботи здобувачів галузі знань: 20 «Аграрні науки та продовольство» спеціальності: 204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» ступеня вищої освіти: доктор філософії. Вінниця: ВНАУ, 2021. 60 С.

Рекомендована література

Основна

1. Ібатуллін І.І., Жукорський О.М., Бащенко М.І., та ін. Методологія та організація наукових досліджень у тваринництві : посібник. Київ : Аграрна наука, 2017. 327 с.
2. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
3. Яблонський В. А. Методологія наукових досліджень. К.: Агроосвіта, 2014. 223с.
4. Яблонський В. А., Яблонська О. В. Методологія і методи наукових досліджень у тваринництві та ветеринарній медицині. К., 2014. 512с.

Додаткова

1. Аксютіна В., Нестерцова-Собакарь О.В., Тропін В.В., Тропіна О.М. Інтелектуальна власність К.: Дніпро, 2018. 133с.
2. Бірта Г. О. Методологія і організація наукових досліджень. К.: ЦНЛ 2016. 142 с.
3. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : Навчальний посібник . Суми, 2016. 260 с.
4. Гуторов О.І. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посібник. Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Х.: ХНАУ, 2017. 272 с.
5. Курнаєв О.М., Сироватко К.М. Ефективність застосування бактеріально-ферментного препарату літосил плюс при силосуванні люцерни. *Аграрна наука та харчові технології*. Зб. наук. пр. ВНАУ. Вінниця . 2016. Вип.2(92). С.69-74.
6. Ладанюк А. П., Власенко Л. О., Кишенько В. Д.. Методологія наукових досліджень. К.: Ліра 2018. 352 .
7. Мельник В. В. Науково-організаційні засади розвитку птахівництва другої половини ХХ - початку ХХІ ст. Монографія. Київ : ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2019. 310 с.
8. Методика дослідної справи у бджільництві: Навчальний посібник [Броварський В.Д., Бріндза Я., Отченашко В.В., Повозніков М.Г., Адамчук Л.О.]. К.: Видавничий дім «Вініченко», 2017. 166 с.
9. Методологічні основи та методи наукових досліджень у ветеринарній гігієні, санітарії та експертизі: навчально-методичний посібник [Антоненко П.П., Доровських А.В., Високос М.П., Милостивий Р.В., Калиниченко О.О., Василенко Т.О.Дніпро]: «Свідлер А.Л.», 2018. 276 с.
10. НАКАЗ 12.01.2017. № 40. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки [№ 759 від 31.05.2019](#)).
- 11.Петриченко О.А. Методологія дослідження виробництва продукції молочного скотарства . Ефективна економіка. № 12, 2016.

12. Постанова від 6 березня 2019 р. № 167 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії».
13. Постанова від 21 жовтня 2020 р. № 979 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 27 липня 2016 р.» № 567 і від 6 березня 2019 р. № 167.
14. Романадзе Л. Д., Цибульов П. М., Кулініч О. О. Інтелектуальна власність. К: Олдіплюс 2016. 424.
15. Сироватко К.М. Ефективність використання в раціонах корів кукурудзяного силосу, заготовленого з бактеріальним консервантом. *The scientific heritage*. 2020. No 48, p. 3. P. 13-18.
16. Сироватко К.М., Вугляр В.С. Забійні показники свиней при згодовуванні БВМД «Ефіпрот» з ефірними оліями. *Slovak international scientific journal*. 2019. №29. VOL.2. P.27-32.
17. Швецова-Водка Г. Новий стандарт "Видання. Основні види. Терміни та визначення понять". *Вісник Книжкової палати*. 2016. № 12. С. 28-34. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2016_12_11.
18. Яблонський В.А., Яблонська О.В. Вища освіта в контексті нових викликів. Науковий вісник ЛДУМіБТ імені С.З.Гжицького, 18 (2 (69)), 248-251.
19. Яремчук О.С., Лютка Г. І., Поліщук Т.В. Методологія та організація наукових досліджень у ветеринарній гігієні, санітарії та експертизі: навчальний посібник. – Вінниця: ВНАУ, 2020. 297 с
20. Gladyy, M. V., Polupan, Y. P., Kovtun, S. I., Borodai, V. P., & Borodai, I. S. (2020). THEORIST, PRACTITIONER, ORGANIZER OF EXPERIMENTAL WORK IN ANIMAL HUSBANDRY OF UKRAINE. *Animal Breeding and Genetics*, 59, 5-16.
21. Ibatullin, I. I., Omelian, A. M., & Sychov, M. Y. (2017). Impact of different levels of arginine on zootechnical indices and slaughter characteristics of young quails. *Ukrainian Journal of Ecology*, 7(1), 37-45.
22. Kovalchuk, I., Dvylyuk, I., Leczyk, Y., Dvylyuk, I., & Gutyj, B. (2019). Physiological relationship between content of certain microelements in the tissues of different anatomic sections of the organism of honey bees exposed to citrates of argentum and cuprum. *Regulatory Mechanisms in Biosystems*, 10(2), 177-181.
23. Lesyk Y, Ivanytska A, Kovalchuk I, Monastyrskaya S. (2020) Hematological parameters and content of lipids in tissues of the organism of rabbits according to the silicon connection. *Ukrainian Journal of Ecology*, 9(2), 127–135.
24. Mnisi, C. M., & Mlambo, V. (2018). Growth performance, haematology, serum biochemistry and meat quality characteristics of Japanese quail (*Coturnix coturnix japonica*) fed canola meal-based diets. *Animal Nutrition*, 4(1), 37-43. <https://doi.org/10.1016/j.aninu.2017.08.011>.
25. Oliyars A. V., Skliarov P. M., Masiuk D. M., et.al. (2020). [Effect of \$\beta\$ -mannanase enzyme supplementation on the morphofunctional state of broiler chickens' immunocompetent organs](#). *Regul. Mech. Biosyst.*, 11(4), 579–587.
26. Syrovatko, K. M., & Vuhliar, V. S. (2021). The effect of additives with essential oils on the productivity of young pigs. *Regulatory Mechanisms in Biosystems*, 12(1), 92–95. doi:10.15421/022114

Інформаційні ресурси

1. Вища атестаційна комісія України – <http://vak.org.ua/>
2. Законодавча база Верховної Ради України – <http://zakon0.rada.gov.ua/>
3. Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності»
Режим доступу: <https://ukrpatent.org/uk> .
4. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського –
<http://www.nbuv.gov.ua/> .
5. БД SCOPUS – <http://www.scopus.com>
6. Пошукова система GOOGLE АКАДЕМІЯ – <http://www.scholar.google.com.ua/>.
7. Веб-сайт Національної парламентської бібліотеки України (Київ) –
<http://www.nplu.org/>
8. Веб-сайт Книжкової палати України імені Івана Федорова (Київ) –
<http://www.ukrbook.net/>
9. Веб-сайт „Бібліотеки в мережі Internet” <http://library.zntu.edu.ua/reslibrel.html> 17
10. Колекція посилань на кращі електронні бібліотеки <http://lyapota.boom.ru/lib.htm>